

§ 6. Адлюстраванне натуральных лікаў на каардынатым прамені

Натуральныя лікі можна адлюстроўваць пунктамі на прамені. Для гэтага пабудуем прамень з пачаткам у пункце O . Пазначым напрамак праменя стрэлкай направа (мал. 14). Адзначым на гэтым прамені пункт A . Пункт O адпавядае ліку 0, а пункт A — ліку 1. Адрэзак OA называюць **адзінкавым адрэзкам**. Такі прамень называюць **каардынатым праменем**.

Мал. 14

Каб пабудаваць каардынаты прамень, трэба:

- 1) пабудаваць прамень;
- 2) адзначыць пачатак адліку (пункт O) і напрамак;
- 3) выбраць адзінкавы адрэзак і адзначыць лік 1.

Каб адлюстраваць на каардынатым прамені які-небудзь натуральны лік, трэба:

- 1) ад пачатку адліку адкласці адпаведную колькасць адзінкавых адрэзкаў;
- 2) у канцы апошняга адкладзенага адрэзка паставіць патрэбны лік.

На малюнку 14 пункту B адпавядае лік 3, а пункту M — лік 9. Лік 3 называюць каардынатай пункта B і запісваюць $B(3)$, а лік 9 — каардынатай пункта M і запісваюць $M(9)$.

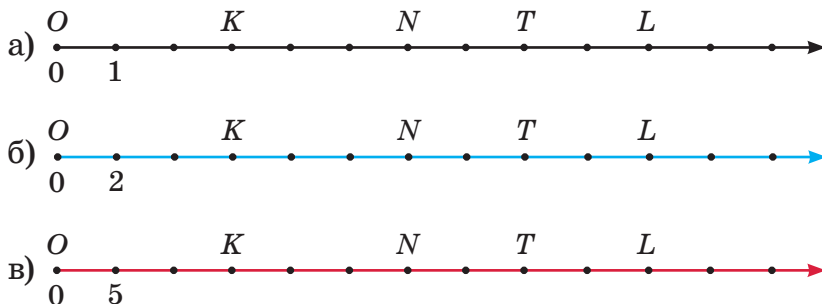
Каардыната пункта — гэта лік, які адпавядае становішчу пункта на каардынатым прамені. Пункту O адпавядае лік 0.

Большаму з двух лікаў на каардынатым прамені адпавядае пункт, размешчаны правей.

Рашаем разам

117. Запішыце каардынаты пунктаў, адзначаных на каардынатым прамені (мал. 15):

Мал. 15

118. Начарціце каардынаты прамень і адзначце на ім:

- а) пункты $D(6)$, $E(9)$, $F(15)$, $H(18)$, узяўшы за адзінкавы адрэзак адну клетку;
- б) пункты $M(2)$, $N(5)$, $A(7)$, $C(10)$, узяўшы за адзінкавы адрэзак дзве клеткі;
- в) пункты $B(1)$, $T(3)$, $E(6)$, $P(8)$, узяўшы за адзінкавы адрэзак тры клеткі;
- г) пункты $K(4)$, $L(8)$, $F(12)$, $G(16)$, выбраўшы адзінкавы адрэзак самастойна.

119. Які з пунктаў $A(7)$, $B(200)$, $C(49)$ размешчаны на каардынатым прамені:

- а) правей за іншыя;   б) лявей за іншыя?

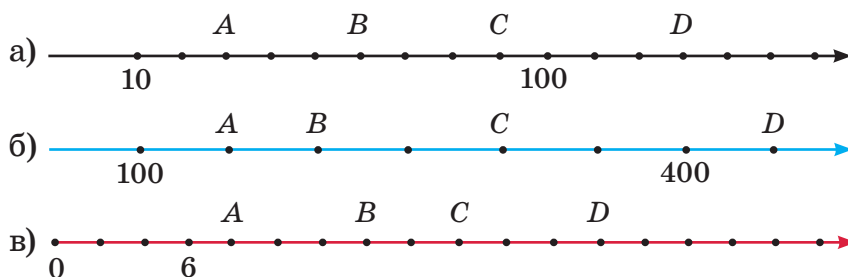
120. Назавіце два лікі, размешчаныя на каардынатым прамені правей за пункт з дадзенай каардынатай, і два лікі, размешчаныя лявей за гэты пункт:

- а) 9;   в) 1000;
- б) 17;   г) 1111.

121. Назавіце які-небудзь лік, які на каардынатым прамені знаходзіцца паміж лікамі:

- а) 30 і 40 і размешчаны бліжэй да ліку 40;
- б) 600 і 700 і размешчаны бліжэй да ліку 600;
- в) 5800 і 5900 і размешчаны бліжэй да ліку 5900.

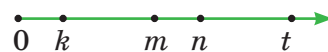
122. Запішыце каардынаты пунктаў, адзначаных на частцы каардынатнага праменя (мал. 16).

Мал. 16

123. На каардынатым прамені пунктамі адзначаны натуральныя лікі k , m , n і t (мал. 17). Ці праўда, што:

- а) $m > n$;   б) $t > n$;   в) $k < n$;   г) $m < t$?

Мал. 17

124. На каардынатым прамені адзначаны лікі a , b і c так, што a размешчаны лявей за b , b размешчаны лявей за c . Параўнайце лікі a і c .

125. Назавіце каардынаты некалькіх пар пунктаў, аддаленых на каардынатым прамені ад пункта $K(9)$ на аднолькавую адлегласць.

Паўтараем

126. Запішыце лікі ў парадку нарастання:
312, 45, 801, 6407, 508, 907, 2009, 9731.

127. Знайдзіце старану прамавугольніка, калі яго перыметр роўны 122 см, а шырыня — 34 см.

128. Для таго каб прыгатаваць 600 мл кактэйлю, трэба змяшаць 50 мл апельсінавага соку, дадаць на 90 мл больш яблычнага соку, маркоўнага соку ў два разы больш, чым яблычнага, а астатняе — сок сельдэрэю. Колькі мілілітраў соку сельдэрэю трэба дадаць у кактэйль?

Правяраем сябе

Назавіце прапушчаныя словы:

- а) Каб пабудаваць каардынаты прамень, трэба:
  - 1) пабудаваць ...;
  - 2) адзначыць ... (пункт O) і ...;
  - 3) выбраць ... і адзначыць лік 1.
- б) Каб адлюстравіць на каардынатным прамені які-небудзь натуральны лік, трэба:
  - 1) ад ... адкласці адпаведную колькасць ...;
  - 2) у канцы ... адкладзенага адрэзка паставіць ... .

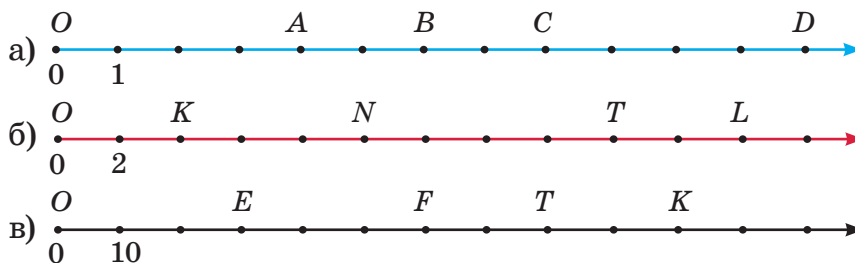

Рашаем самастойна

129. Начарціце каардынаты прамень. Адзначце пункты:

- а) $K(1)$, $M(3)$, $C(4)$, $N(5)$, $A(6)$, узяўшы за адзінкавы адрэзак чатыры клеткі;
- б) $C(3)$; $P(6)$; $V(9)$; $S(11)$, выбраўшы адзінкавы адрэзак самастойна.

130. Запішыце каардынаты пунктаў, адзначаных на каардынатым прамені (мал. 18).

Мал. 18

131. Начарціце прамень з пачаткам у пункце O . Адступіце ад пункта O ўправа тры клеткі, адзначце атрыманы пункт і падпішыце пад ім лік 3. Адзначце на каардынатым прамені лікі 1, 6, 12, 18.

132. Вызначце, які з двух лікаў большы, калі вядома, што на каардынатым прамені:

- а) лік a размешчаны правей за лік c ;
- б) лік m размешчаны лявей за лік n ;
- в) лік k размешчаны правей за лік 10, а лік b — лявей за лік 10.

Даследуем

На каардынатым прамені адзначаны пункты $M(6)$ і $N(10)$. Знайдзіце каардынату сярэдзіны адрэзка MN . Ці можна запісаць агульнае правіла для вызначэння каардынаты сярэдзіны адрэзка па каардынатах яго канцоў?

§ 7. Акругленне натуральных лікаў

Калі гавораць, што насельніцтва горада складае каля 148 тыс. чалавек, гэта значыць, што ў горадзе пражывае прыблізна 148 000 чалавек. Паколькі колькасць жыхароў у горадзе не застаецца пастаяннай, то лічбы адзінак, дзясяткаў і соцень у ліку заменены нулямі. Калі веданне дакладнага ліку не патрабуецца, лічбы ў разрадах адзінак, дзясяткаў і іншых разрадах можна замяняць нулямі. У матэматыцы гавораць: лік акруглілі. Напрыклад, дырэктар лядовага палаца дакладна ведае, што на хакейны матч прададзена 27 249 білетаў. Але каментатар матча скажа, што ў палацы 20–30 тыс. гледачоў, і гэтай інфармацыі будзе дастаткова. З двух лікаў 20 000 і 30 000 больш дакладны 30 000, паколькі ён бліжэйшы да ліку 27 249.